

EKUMENIZMO SAMPRATA ALEKSANDRO MENIO KŪRYBOJE

Arvydas Ramonas, Ernestas Butikis
Klaipėdos universitetas

Anotacija

Straipsnyje nagrinėjami pagrindiniai Aleksandro Menio biografijos faktai, atskleidžiama, kokie veiksniai ir žmonės turėjo įtakos jo, kaip asmenybės, brandai, mąstymui. Trumpai apžvelgiamos tėvo A. Menio nužudymo aplinkybės ir priežastys, susijusios su ekumeninėmis idėjomis. Atskleidžiami Rusijos Stačiatikių ir Katalikų Bažnyčių santykiai. Kalbant apie šių bažnyčių santykius prasminga ir tikslinga apžvelgti ekumeninio dialogo sunkumus, kurie išlieka iki pat šių dienų. Aptariamos Katalikų Bažnyčios puoselėjamos ekumeninės idėjos, nulemtos Vatikano II Susirinkimo, bei posusirinkiminiai dokumentai. Nagrinėjama ne tik teorinė ekumenizmo samprata A. Menio kūryboje, bet ir praktinis ekumenizmo aspektas jo paties gyvenime. Bandomas atskleisti ekleziologinis ekumenizmo aspektas ir šių idėjų aktualumas šiandieniniame krikščionybės pasirinktame vienybės kelyje. Apžvelgiamas ir jo bendradarbiavimas su kitų konfesijų atstovais, Rusijos Stačiatikių Bažnyčios požiūris į jo kūrybą bei veiklą.
PAGRINDINIAI ŽODŽIAI: ekumenizmas, Rusų Stačiatikių Bažnyčia, konfesija.

Abstract

The article take in consideration the main features of Alexander Men's biography, to reveal the factors and people that had influence on his, as personality's, maturity, intellection. The article also makes a quick view on the circumstances of the murder of A. Men's father and the reasons which are connected to ecumenical ideas. Quickly are reveleated the relation between Russian Orthodoxies and Catholic Churches. When talking about relations between these Churches, it is meaningful and purposeful to survey the general history of ecumenism and ecumenical dialogue's troubles which remain in these days as well. Moreover, We review ecumenical ideas, cherished in Catholic Church, which were strongly influenced by II Vatican's Assembly, post-assembly documents and ecumenical policy that was performed later on. The article discusses not only the theoretical conception of ecumenism in Alexander Men's creation, but also the practical aspect of ecumenism in his own life. It is being tried to disclose the ecclesiological aspect of ecumenism and the topicality of these ideas in today's Christianity's chosen unity path. Also the collaboration with the representatives of other confessions is reviewed, as well as Russian Orthodoxies' attitude towards his creation and activity.

KEY WORDS: ecumenism, The Russian Orthodox Church, confession.

Įvadas

Bažnyčios kalendoriuje yra tikrai nemažai datų, kurias galima būtų įrašyti „juodomis“ raidėmis. Tai 1054 metai, kada Bažnyčia skilo į Vakarų (katalikus) ir Rytų (stačiatikius) krikščionis. 1517 metai, kai Martynas Liuteris prie Vitembergo (Vokietija) bažnyčios durų prikėlė 95 tezes ir taip atsirado protestantai, kurie vėliau dar labiau susiskaldė, todėl šiandien pasaulyje turime daugybę įvairių krikščioniškų judėjimų ir sektų.

Bažnyčių vienybės klausimas aktualus jau daugelį šimtmečių, pradedant 1054 metų schizma ir baigiant šiandiena. XX amžiuje pasaulyje įvykus globaliniams pokyčiams, protestantų bendruomenių lyderiai ėmėsi skatinti ekumeninį dialogą tarp krikščioniškųjų konfesijų. Katalikų Bažnyčia pradeda kalbėti ne tik apie šių krikščioniškųjų konfesijų, bet ir apie civilizacijų bei religijų dialogą. Šiandien jau tapo įprastos ekumeninės pamaldos, ekumeniniai susirinkimai, kur sprendžiami ne tik konfesijų klausimai, bet ir šiandienos socialinės, kultūrinės ar politinės problemos.

Įvairių konfesijų žmonės pradeda suprasti vieningumo reikšmę XX–XXI amžių sandūroje, nes sekuliaristinės idėjos, tokios kaip abortai, eutanazija ar homoseksualių žmonių santuokos, baigia išstumti pagrindines tradicines krikščioniškas vertybes. Todėl šiais šimtmečiais ypač svarbus krikščionių vienybės klausimas, kurį būtina spręsti ne tik teoriniame lygmenyje, bet ir praktiškai. Visas šiandienos problemas būtų daug lengviau išspręsti, jei krikščionys būtų vieningi. Šiandien ekumenizmas apibrėžiamas, kaip pastangos išreikšti krikščionių vienybę bendru tikėjimu, rasti institucinių bendro liudijimo bei tamavimo pasauliui formų, aukščiau šių tikslų esančios pastangos siekti ir išoriškai regimos Bažnyčios vienybės (Vorgrimler, 2003, p. 166). Daugelis istorinių pokyčių ekumeniniame judėjime siejami su popiežių Jono XXIII, Jono Pauliaus II ar brolio Rožė iš Taizė (Prancūzija) bendruomenės vardais; svarbų vaidmenį ekumenizmo istorijoje turėtų vaidinti ir rusų stačiatikių kunigas Aleksandras Menis.

Aleksandras Menis – vienas žymiausių Rusijos biblistų, religijos istorikų, pamokslininkų, teologų, kurio kūryboje galima rasti daugiau vienijančių nei skiriančių elementų. Jis ne tik idėjomis, bet ir savo gyvenimu rodė prielankumą ekumeniniam judėjimui. Būtent dėl šio kunigo atvirumo kitų konfesijų idėjoms, jo darbai populiarūs ne tik tarp stačiatikių, bet ir tarp katalikų bei kitų krikščioniškųjų konfesijų atstovų. Todėl kalbant apie krikščionių vienybę, svarbu žinoti, ką apie ekumenizmą mąstė šis Rusijos Stačiatikių Bažnyčios teologas, kokios idėjos skatina tūkstančius krikščionių ir šiandien skaityti jo knygas bei straipsnius. Aleksandro Menio kūryboje ir veikloje gausu ekumeninių idėjų, kurios gali pasitarnauti šiandieniniam Rusijos Stačiatikių ir Katalikų Bažnyčių dialogui.

Problemiška yra tai, kad Lietuvoje Aleksandro Menio kūryba nėra plačiai žinoma – išleista keletas jo knygų, straipsnių ir pamokslų rinkinių, bet apie asmeninį gyvenimą žinoma labai mažai, todėl kalbant apie ekumeninį dialogą tarp katalikų ir stačiatikių Lietuvoje, ši tema tampa dar aktualesnė.

Straipsnio tikslas – išnagrinėti ekumenizmo sampratą Aleksandro Menio kūryboje.

Darbo metodai: mokslinės, biografinės literatūros ir bažnytinių dokumentų analizė bei sintezė.

1. Pagrindiniai Aleksandro Menio biografijos faktai

1.1. Ankstyvoji jaunystė ir kelias į kunigystę

Aleksandras Menis gimė Maskvoje 1935 m. sausio 22 d., tais laikais, kai 95 procentai bažnyčių buvo uždarytos ir toleruojami tik prieš tarybinę santvarką nekovoję vyskupai. Tuo laikotarpiu, būtent Stalino valdymo metais, nukankinta milijonai žmonių, nepaklusnieji buvo tremiami arba žudomi kaip tautos išdavikai, bet religinis gyvenimas tęsėsi pogrindyje (Аман, 2000). „Bažnyčios sunaikinimo mastas buvo neįtikėtinas: nuo 1935 m. nebefunkcionavo ir Šv. Sinodas, nes neturėta kuo jį papildyti. Vyskupijos, kaip bažnytinės administracijos centrai, beveik nebeegzistavo, tik pavienės parapijos palaikė su Patriarchatu nereguliarus ryšius. (...) Visoje Sovietų Sąjungoje tuo metu veikė vos 350–400 cerkvių, (...) tuo tarpu vien Maskvoje 1917-aisiais jų būta 600. Represijas patyrė ne mažiau kaip 140 tūkst. stačiatikių dvasininkų“ (Laukaitytė, 2003, p. 95).

A. Menis gimė žydų šeimoje. Jo tėvas Vladimiras Menis priklausė tai žmonių kartai, kuri neabejojo savo pasirinktu keliu ir labiau rūpinosi visuomenės ateitimi, nekeldamas sau metafizinių klausimų, nors vaikystėje mokėsi žydų religinėje mokykloje, net mintinai mokėjo kai kurias Pranašų knygas, bet tai jam buvo tiesiog poezija. Taigi jokia religija jam nebuvo svarbi, bet buvo tolerantiškas šiuo požiūriu. Tėvas buvo labai sąžiningas, darbštus žmogus, didžiąją laiko dalį skirdavęs darbui, todėl A. Menis daugiau bendraudavo su motina Jelena Semionova, kurią apibūdina, kaip optimistišką, nuoširdžiai tikinčią asmenybę (Мень, 2007, c. 22).

Jelena Semionova taip pat buvo kilusi iš žydų šeimos, bet nuo vaikystės ją traukė krikščionybė. Jau būdama devynerių metų ji savo šeimai pareiškė, kad nori krikštytis, be abejo, žydų šeimą tai šokiravo. Vėliau ji prisijungė prie baptistų, bet taip ir nepasikrikštijo. Po ilgų nesutarimų su šeima, išvyko į Maskvą. 1935 metais kartu su mažuoju Aleksandru Meniu pasikrikštijo pogrindinėje Stačiatikių Bažnyčioje. Juos pakrikštijo kunigas Serafimas Batiu-

kovas, pirmasis Aleksandro Menio dvasios tėvas, labai paveikęs jo dvasinį brendimą (Аман, 2000).

Po S. Batiukovo mirties A. Menio dvasiniu ugdymu rūpinosi pagrindinio moterų vienuolyno vyresnioji Marija, kuri ne tik buvo pirmoji, kuri jam davė perskaityti Bibliją, bet turėjo didžiulės įtakos, jam, kaip būsimam stačiatikių kunigui. Tiek savo atsiminimuose, tiek laiškuose A. Menis motiną Mariją dažnai mini kaip pamaldžią, atsidavusią Dievo valiai, neturinčią jokie šventiškumo, kupiną Velykinio džiaugsmo, turėjusią didžiulę įtaką jo dvasiniam brendimui bei kunigiškajam pašaukimui moterį (Аман, 2000).

Tyrinėdami A. Menio kūrybą, galime pastebėti, kad jis didelį dėmesį skyrė Senovės Rytų religijoms, etnografijai, filosofijai. Aleksandro Menio tėvai bendravo su Maskvos universiteto dėstytoju Borisu Vasiljevu, kuris skaitė paskaitas apie Senovės Egiptą ir Babiloną. Pats A. Menis prisimena: „Dažnai, man, mokiniui, pasakodavo apie Biblijos ir Rytų ryšį. Atsimenu, kaip kartą jis man skaitė senovės egiptiečių tekstą, kuo šis skiriasi nuo Šventojo Rašto ir kuo jie panašūs“ (Мень, 2007, c. 30). Tai buvo mokslininkas, kuris stengėsi susieti mokslą ir religiją. Jo teigimu, Č. Darvino teorija tik papildė Šventąjį Raštą. Tokios B. Vasiljevo mintys žavėjo jaunąjį A. Menį ir vėliau atsiskleidė jo kūryboje.

Būdamas 17 metų Aleksandras Menis susipažino su Mendelejevo universiteto profesoriumi Nikolajumi Pestovu, kuris turėjo didžiulę įtaką būsimo kunigo ekumeninėms pažiūroms ir pirmasis supažindino jį su Vakarų krikščionyste. 1943–1953 metais A. Menis mokėsi Maskvos 554-ojoje mokykloje, bet apie šią ugdymo sistemą atsiliepia neigiamai: „Atsiminimai apie mokyklą gana niūrūs: aš mokiausi mokykloje, kur mokytojai buvo alkani, kur mokiniai rinko duonos trupinius, kur laukinis direktorius buvo panašus į Karabasą Barabasą, kur mokytojai buvo panašūs į sadistus: literatūros mokytojus mes taip ir vadindavom – *fašista*“ (Мень, 2007, c. 41). Vis dėlto mokytis A. Meniui patiko: mokyklos laikais jis domėjosi istorija, literatūra ir daile. Dar tada skaitė tokių autorių kaip Č. Darvinas, F. Dostojevskis, Konfucijus knygas, susipažino su šv. Bernadetos, šv. Pranciškaus Asyžiečio, šv. Teresės Avilietės biografijomis. Gabiam ir dvasingam berniukui buvo sunku pritapti mokykloje, kuri buvo persunkta ateizmo ir nihilizmo dvasios.

1947 m. A. Menis nusprendė tapti stačiatikių kunigu, susipažino su Maskvos dvasinės akademijos inspektoriumi Anatolijumi Vedernikovu, kuris patarė jaunuoliui pirmiausia baigti mokslus (Мень, 2007, c. 63). Taigi peržvelgę A. Menio vaikystės laikotarpį, matome, kad būsimąjį kunigą ugdė ne sistema, mokykla, o žmonės, bendravimas su jais – jų štebėjimas ir jų mintys. Nors jo biografijose minimas ne vienas žmogus, padaręs įtaką jo tolesniam gyvenimui, apie Serafimą Batiukovą, motiną Mariją ir Borisą Vasiljevą A. Menis

kalba kaip apie žmones, padariusius didžiausią įtaką jo pašaukimui, o apie Nikolajų Pestovą, kaip apie žmogų, kuris suformavo jo ekumenines pažiūras.

Mokyklą Aleksandras Menis baigė praėjus keliems mėnesiams po Stalino mirties, 1953 m. Sovietų Sąjungos politika dėl bažnyčių iš esmės nepasikeitė. Pokyčių būta Antrojo pasaulinio karo metais. Kilus pavojui valstybei, jos vadovai patriotiniais laiškais nedvejodami kreipėsi į tikinčiuosius: „Karo metais Rusų Stačiatikių Bažnyčia pirmą kartą po 1917-ųjų pasirodė SSSR viešajame socialiniame, politiniame gyvenime. (...) Radikaliai keisti bažnytinę politiką vyriausybę vertė ir karo metais išryškėjęs religingumo mastas, išaukęs Stačiatikių Bažnyčios autoritetas“ (Laukatytė, 2003, p. 111). Parapijose buvo renkamos aukos armijai, karių šeimoms, kurios papildė valstybės biudžetą. Cerkvėse vykdavo iškilmingos pamaldos įvairių valstybinių švenčių, tokių kaip Spalio revoliucija ar SSSR sukūrimas, proga. Tokia valstybės politika dėl Stačiatikių Bažnyčios tęsėsi iki 1958 m.

1953 metais A. Menis įstojo į institutą (į universitetą stoti negalėjo, nes tuo metu Tarybų Sąjungoje vyravo antisemitinės pažiūros, todėl žydiška jo kilmė buvo kliūtis studijuoti universitete), kur studijavo biologiją. 1955 m. institutas uždarytas, o biologijos fakultetas perkeltas į Irkutską. „Jam atrodė, kad studijuojant tiksluosius mokslus, pavyzdžiui, stebint kažkokį objektą per mikroskopą, jis galėjo prisiliesti prie dieviškos paslapties“ (Аман, 2000). Nuo kurso draugų A. Menis savo tikėjimo neslėpė ir jie tai natūraliai priėmė, nors iš pradžių nemanė, kad jų kurso draugas yra krikščionis, labiau įtarė, kad jis priklauso budistams. Tokius įtarimus lėmė ir tai, kad A. Menis privačiai pas vieną moterį mokėsi jogos pratimų (Мень, 2007, c. 69). Šiuo laikotarpiu jis ne tik studijavo biologiją, bet ir toliau domėjosi teologija, parašė du pirmuosius „Religijos istorijos“ tomus ir knygą „Apie ką kalba ir ko moko Biblija“. Taip pat domėjosi šv. Pranciškaus Saleziečio darbais, kurie buvo ekumeniški, nors apie ekumenizmą, kaip judėjimą, dar net nekalbėta. Ypač jį žavėjo mintys, kaip teologinius klausimus spręsti meile, o ne ginklu. 1956 metais vedė studijų draugę Nataliją Grigorenko.

1958 m. A. Menis nagrinėjo Katalikų Bažnyčios istoriją, susipažino su buvusiais katalikų kunigais, apie kuriuos taip atsiliepė: „Jaučiu stiprų atstūmimą, bet ankstesnių darbų dėka esu tvirtai apsisprendęs už ekumenizmą“ (Мень, 2007, c. 72). Dvidešimtieji A. Menio gyvenimo metai buvo pats įkarštis, studijuojant katalikybę, jis nuosekliai ištyrinėjo Viduramžių ir inkvizicijos problemą, kuri, jo manymu, buvo tamsioji Bažnyčios pusė, atrodė, kad kai kuriais klausimais pradeda net nusivilti. Padėtį pakoregavo vienas katalikų kunigas, kuris studijavo Vatikane, bet jo vardo A. Menis nemini, nes šio kunigo asmeninis gyvenimas jam paliko neigiamą įspūdį: „Jo pasakojimai ir knygos, kurias atsivežė, atskleidė man daug nuostabių ir įdomių dalykų.

(...) Žodžiu, supratau, kad nesusikalbėjimas yra tam tikra tarpkonfesinė kategorija, o ne išpažįstamo tikėjimo savybė“ (Мень, 2007, c. 87). Tais pačiais metais dėl savo religinių įsitikinimų A. Menis pašalintas iš instituto, nors ir buvo išlaikęs valstybinius egzaminus.

1.2. Žmogžudystės aplinkybės

1958–1964 metai buvo nepalankiausias laikotarpis Stačiatikių Bažnyčiai Sovietų Sąjungoje. „Iš tiesų toliau laikantis liberalios religinės politikos būtų tekę revizuoti patį marksizmą, įterpti religiją – „opiumą liaudžiai“ – į komunistinės ateities viziją. Todėl vėl imtos uždarinėti cerkvės, dvasinės seminarijos, vienuolynai, piliėčių religingumas imtas tapatinti su jų politiniu neloyalumu“ (Laukaitytė, 2003, p. 148). N. Chruščiovas pareiškė, kad komunizmas bus įgyvendintas per artimiausią dvidešimtmetį, o religijai vietos šioje santvarkoje nėra (Аман, 2000). Buvo uždrausta jaunuoliams iki 18 metų patarnauti pamaldoms, giedoti bažnytiniuose choruose, privačiai atlikinėti apeigas (krikštinti ir laidoti), sudarinėtos specialios komisijos, stebėjusios kunigų pamokslų turinį. SSRS stačiatikių parapijose tokia sistema veikė iki 1988 m. „Vietos valdžia manipuliuavo bažnytiniais „organais“, parinkdama narius ir jų vardu šalindama neįtikėjusius dvasininkus“ (Laukaitytė, 2003, p. 151). Tokiu sudėtingu laikotarpiu Bažnyčiai ir tikintiesiems pradėjo dirbti Aleksandras Menis. Dėl gresiančių represijų daugelį knygų pasirašydavo Andrejaus Bogoliubovo, Emanuelio Svetlovo slapyvardžiais (Kazakevičius, 2005).

Po to, kai buvo pašalintas iš Irkutsko instituto, A. Menis 1958 m. išventintas į diakonus, vėliau pradėjo studijuoti Leningrado seminarijoje. 1960 m. seminariją baigė ir išventintas į kunigus, paskirtas į Alabino gyvenvietę, kuri yra 50 km nuo Maskvos. Seminarijoje studijos jam nedaug tedavė, nes visų dalykų, kurie ten buvo studijuojami, A. Menis buvo puikiai išmokęs savarankiškai. Iš studijų laikų geriausiai prisimena Nikolajų Golubcovą, savo dvasios tėvą. N. Golubcovui tekdavo daugiausia bendrauti su to meto inteligentija, kuriai buvo svarbu nepasirodyti ribotų pažiūrų. A. Menį jis laikė tarsi savo palikuoniu vykdant šią sudėtingą misiją.

Alabino gyvenvietėje nebuvo sunku dirbti, jo diplomatiniai gebėjimai leido puikiai sutarti su vietos valdžia. Ten jis subūrė nedidelę aktyvių krikščionių bendruomenę, pavadintą *vienuolynu*. Stropiai dirbo ir parapijoje, atnaujino leidimą aukoti pamaldas už mirusiuosius, lankydavo savo parapijiečius trisdešimties kilometrų spinduliu. Vėliau „vienuolynas“ panaikintas aktyvaus ateisto, kuris siūsdavo ten saugumiečius, pastangomis. Klebonijoje nuolat vykdytos kratos, grėsė kalėjimas.

A. Menis perkeltas į Tarasovką, kur neturėjo kur priimti parapijiečių, todėl su jais bendraudavo cerkvėje arba traukinyje. Po šio paskyrimo gyvenimo sąlygos nesikeitė iki pat 1988 m., kai sovietų valdžia priėmė radikalių pokyčių dėl religijos. Tarasovkoje A. Menis išbuvo iki 1970 m. Buvo nutaręs savo misiją vykdyti kukliai, kuo atokiau būti nuo vietos valdžios. Jo pagrindinis tikslas buvo atsiliepti į naujus tautos lūkesčius, ypač jaunimo, bet tai kėlė didelį nerimą jo klebonui, todėl po ilgų nesutarimų jis pasiprašė perkelti į kitą vietą. 1970-ųjų vasarą perkeltas į Novaja Derevnią, kur beveik visą laiką buvo vikaru, 1989 m. paskirtas šios parapijos klebonu. Čia A. Menis savo misiją vykdė iki pat mirties (Аман, 2000).

Parapijoje daugiausia gyveno pagyvenusių žmonių, bet Aleksandras traukė į savo pusę ir jaunimą, intelektualius žmones. Iš pradžių buvo sunku tariai su visais sutarti, nes stengėsi parapijos gyvenimą atnaujinti, keisti požiūrį į tikėjimą. A. Menis kantriai ir sėkmingai dirbo siekdamas taikos ir ramybės. Jis mylėjo ir paprastus žmones, ir intelektualus, todėl nenuostabu, kad kunigo populiarumas nuolat augo.

A. Meniui tekdavo krikštyti po 6 žmones per mėnesį. Dažnai krikšto die-nomis įvykdavo įvairių nutikimų, kurie rodė, kad aplinka priešinosi tikėjimo sklaidai ir tėvo Aleksandro veiksniams. Kunigas patardavo žmonėms dažnai eiti išpažinties ir priimti Komuniją. Kiekvienas, kam teko bendrauti su tėvu A. Meniu, jausdavosi ypatingas. Štai ką prisimena vienas jo dvasinių sūnų: „Nuo pirmų jo išartų žodžių dingsta baimė, įtarinėjimai. Prieš jus – draugas, jis jūsų klausosi ir jus myli. Net jei jūs susitinkate trumpam ir net jei esate ne vienas, visada rasite akimirką, kai galėsite pabendrauti vieni, kai jis kreipsis tik į jus. Kiekviename jis mato unikalią asmenybę ir myli ją ypatinga meile“ (Аман, 2000).

Įdomu tai, kad nemažai bendravo su intelektualais. Vis dėlto visada būdavo nusizėminęs ir prisistatydavo kaip paprastas kaimo kunigas. Daugelis liudijo jo maldos galią, kuri kai kuriuos net išgydydavo. 1988 m. gegužės 11 d. Aleksandras pirmą kartą skaitė viešą paskaitą studentams valstybinėje įstai-goje. Spalio 19 d. jis pakviestas į vieną sostinės mokyklą. Nuo tada viešos veiklos ritmas vis spartėjo. Per dvejus metus perskaitė 200 paskaitų. Nuo 1989 iki 1990 metų publikavo daugiau kaip 30 straipsnių. Neaišku, kaip suspėdavo viską padaryti. Tiesa, buvo labai darbštus, turėjo puikią atmintį ir nepaprastą gebėjimą susikaupiti.

1990 m. pakeliui į cerkvę A. Menis buvo nužudytas kirviu į galvą. Iki šiol šis nusikaltimas neištirtas, todėl kalbant apie tėvo A. Menio nužudymą kyla daug klausimų. Sergejus Bičkovas savo knygoje „Neatskleisto nusikaltimo kronika“ iškėlė keturias žmogžudystės versijas: buitinę, sionistinę, antisionis-tinę ir politinę. Nė viena jų iki galo neištirta, bet šiame darbe pažymėsime

antisionistinę versiją. Jos esmė ta, kad A. Menio žmogžudystė galėjo būti pačių stačiatikių tikinčiųjų rankų darbas (Бычков, 1996). Pagrindinis motyvas – Aleksandras Menis buvo žydų kilmės, todėl konservatyvieji Rusų Stačiatikių Bažnyčios nariai atmetė jo darbus, nes šie buvo per daug atviri kitų krikščioniškųjų konfesijų idėjoms ir tiesoms (Assasination of Father Men, 2007). Andrejus Kurajevs pareiškė, kad tėvas Aleksandras buvo unitas, t. y. katalikas, pripažįstantis katalikiškąją doktriną, ir kad jis laiku „išėjo“ (Василенко, 2001).

Taigi viena iš žmogžudystės versijų byloja, kad Aleksandras Menis galėjo būti nužudytas ne tik dėl to, kad buvo žydas, bet ir dėl savo ekumeninių pažiūrų. Vis dėlto nei ši, nei likusios versijos nėra iširtos, taigi A. Menio mirtį tebegaubia paslaptis.

2. Ekleziologinis ekumenizmo aspektas A. Menio kūryboje

Aleksandras Menis savo kūryboje stengėsi parodyti, kad Vakarų ir Rytų Bažnyčios jau pirmaisiais krikščionybės amžiais, nepaisant nesutarimų ir problemų, iš tiesų papildė viena kitą, sukurdamos dvi savitas kultūras. Psichologinis nepriimtumas ir liturginių formų skirtumai tampa šių dviejų Bažnyčių nesusikalbėjimo priežastimi (Мень, 1992, c. 484).

„Tiems, kurie pasisako prieš ekumenizmą, reikia priminti, kad žmogus, kuris laiko save Bažnyčios nariu, bet priešinasi Kristaus valiai, jau nevykdo Kristaus ir Bažnyčios valios, taigi tarsi iškrenta iš jos. Tai visiškai akivaizdu. (...) jei jis sako, kad Dievo vardu galima toleruoti blogį ir bausti žmones, tai toks žmogus jau nebepriklauso šventajai Bažnyčiai. Jis išreiškia savo ribotumą, nuodėmingumą (...). Tai susiję ir su tais, kurie griauna Bažnyčią“ (Еремин, 2001). Taigi matome, A. Menis buvo įsitikinęs, kad skirtumai tarp Bažnyčios mokymo ir fanatikų įsitikinimų yra didžiuliai, aklas fanatizmas trukdo vienybei, kuri turėtų būti natūrali Bažnyčios būseną.

Vienas svarbiausių tėvo Aleksandro darbų, kalbančių apie Bažnyčios vienybę, – „Apie Kristų ir Bažnyčią“ (1996). Šioje dešimties skyrių knygoje gvildenamos ne tik ekumenizmo problemos, bet atkreipiamas dėmesys ir į Stačiatikių Bažnyčios vietą šiuolaikiniame pasaulyje, trumpai apžvelgiama Bažnyčios istorija. Tęsdamas apaštalo Pauliaus Pirmojo laiško korintiečiams mintį: „Juk turi pas jus būti atskalų“, teigia, kad krikščionybė yra vienos dvasios, vienos prigimties ir kilmės, tik skiriasi intelektualiniai ir socialiniai lygmenys. O Katalikų Bažnyčios mėginimas suvienyti krikščionybę malda, Dievo garbinimu, ideologija yra sveikintinas žingsnis (Men, 1996, p. 25).

A. Menis atmeta ir tai, kad slaviškumas yra pagrindinis stačiatikybės bruožas: „Slaviškumas negali būti tapatinamas su stačiatikybe. Pavyzdžiui, Lenkija, kuri yra slaviškos kilmės, priklauso kitai socialinei-kultūrinei grupei.

Šiandien politinės sienos pasikeitė ir nebegalime tvirtinti, kad tam tikra šalis turi vieną stilių ar dvasią. Daugiau nėra nė vienos šalies, kuri tvirtai išlaikytų gyvenimo būdą ir dvasią, nes dvidešimtas amžius yra kupinas pokyčių“ (Men, 1996, p. 26).

Stačiatikių Bažnyčia Katalikų Bažnyčios mokymą ilgus šimtmečius laikė eretišku, ypač opus buvo popiežystės klausimas. Aleksandras Menis teigė, kad „katalikiškosios tradicijos, kuri sutelkia visą Vakarų Bažnyčią nuo pat jos susikūrimo pradžios, eretiška laikyti negalima. Juo labiau, jei pripažįstame Rusijos ar Gruzijos Bažnyčios vyresnybę, todėl akivaizdu, kad gali būti bendra Bažnyčios galva, taigi nieko, kas prieštarautų krikščionybei, čia nėra“ (Еремин, 2001).

Katalikų Bažnyčioje popiežius autoritetingai atstovauja Bažnyčios vardu, tuo tarpu Stačiatikių Bažnyčioje Bažnyčios vardu kalba Vyskupų susirinkimas. Tėvas Aleksandras kvietė stačiatikius tolerantiškai žvelgti į Vatikano politiką: „Jei Vakarų Bažnyčioje yra toks požiūris, kad Popiežius turi tokį autoritetą, o Visuotinis stačiatikių susirinkimas nebūtų iškilmingai paskelbęs, kad tai klaidatikystė, šis klausimas šiandien būtų likęs tik tikėjimo klausimu“ (Аман, 2000).

Nors A. Menis žavėjosi katalikybe, liko ištikimas Rusijos Stačiatikių Bažnyčiai ir niekad neketino tapti kataliku. Vis dėlto popiežiaus pirmumą laikė teisėtu, nes tai buvo Vakarų krikščionybės tradicija, kuri nuo pat pirmųjų krikščionybės amžių skyrėsi nuo Rytų Bažnyčios tradicijos. Svarbu pažymėti, kad tėvas Aleksandras netoleravo perėjimų iš vienos krikščioniškosios konfesijos į kitą. Jo nuomone, konfesijų problemų tuo neišspręsi. Taip pat atkreipė dėmesį, kad katalikiški centrai aktyviai veikia ne Rusijos teritorijoje, o Baltijos šalyse, ir perėjimas į katalikybę Rusijos teritorijoje neleistų konvertitams aktyviai dalyvauti religiniame gyvenime, nes jų yra labai mažai, o intensyvus valdžios kišimasis į bažnytinių bendruomenių gyvenimą neleistų tikintiesiems organizuoti reguliarių susitikimų, kurie sudaro religinio gyvenimo pagrindą (Аман, 2000).

Panašiai Aleksandras Menis kalbėjo *Filioque* klausimu. „Tėvas Aleksandras nuolat primindavo, kad Kristus atėjo žmonių mokyti ne *Filioque*, o gyvenimo su Dievu, kuris įsikūnija, gimsta, prikalamas prie kryžiaus ir prisikelia iš mirusiųjų“ (Еремин, 2001). Tokius ginčus A. Menis vadino bevaisiais, o žmonių bandymus pažinti Dievo vidų – neturinčiais pagrindo. Ekumeniniame laiške tėvas Aleksandras rašo, kad Vakarų ir Rytų Bažnyčių raidos dėsningumas yra bendras: iš pradžių buvo vienybė, vėliau įvyko susiskaldymas ir galutinis taškas yra vienybė, kurios vaisius jau pradedame matyti, nors tai labiau matoma teoriškai nei praktiškai (Мень, 2006). Svarbiausias ekumenizmo aspektas, pabrėžiamas A. Menio kūryboje, – konfesijų bendradar-

biavimas. Kristaus žodžiuose „tegul visi būna viena“ (Jn 17, 21), jis įžvelgia ne pamokslavimo, o praktinės veiklos skatinimą. „Ekumenizmas – tai bendradarbiavimas, kuris turi praturtinti kiekvieną konfesiją“ (Еремин, 2001).

Visose konfesijose A. Menis įžvelgė sričių, kurias Rusų Stačiatikių Bažnyčia galėjo pritaikyti savo pastoracinėje veikloje. „Iš katalikų jis rekomendavo mokytis misionieriškos veiklos, administracinės tvarkos, drausmės, katechezės (...). Iš baptistų – bendruomeniškumo, Šventojo Rašto nagrinėjimo grupėse, pasirengimo pamokslauti, tarpusavio pagalbos, gailėstingumo darbų. Visi šie principai (...) yra bendri ir priklauso visai Bažnyčiai, bet dėl skilimo pavienės Bažnyčios šį turtą prarado“ (Еремин, 2001).

Kaip pagrindinę ekumeninio bendradarbiavimo kliūtį Aleksandras Menis įvardijo tuos atvejus, „kai žmonės, pabuvę kitose konfesijose, nutraukia brolišką ir eucharistinį bendravimą su savais. Tai žmogiška išdavystė ir aktas, nukreiptas prieš Kristų, prieš Jo valią. Tai lemia susiskaldymą, nepasitikėjimą, (...) dėl ko atmetami vienybės klausimai, grįžtant į konkurencijos ir vienas kito kaltinimo laikus“ (Еремин, 2001). Kita blogybė siekiant vienybės yra žmonių nuodėmingumas. „Mums dar labai toli iki Viešpaties valios įvykdymo, bet turime visomis jėgomis jo siekti. Mūsų nuodėmė – tai visi trukdymai Jo valiai pasireikšti“ (Мень, 2006).

Dvasinis tėvo Aleksandro palikimas yra didelis ir įvairus: knygos, paskaitos, pamokslai, patarimai tikėjimo srityje. Visuose jo darbuose ryškėja mintis, kad „ne doktrinos ar teorijos, o pats Kristus nuolat atnaujina krikščionybę ir veda ją į amžinybę“ (Menis, 1997, p. 216). Atkaklų ir smulkmenišką dogmatizmą Bažnyčioje A. Menis laiko didžiausiu blogiu. „Jei kas nors sako, kad Bažnyčios mokymas diktuoja kažką konkrečiau, – netikėkite. Toks žmogus kalba ne Bažnyčios vardu, o savo. Tokie kategoriški pareiškimai galimi tik iš nesupratimo arba asmeninio ribotumo, nes Bažnyčia, kaip visuma, konkrečiai nuorodas svarbiais klausimais skelbdavo labai atsargiai, privalomų nuostatų yra labai mažai“ (Еремин, 2001).

Taigi apžvelgę ekumenizmo sampratą Aleksandro Menio kūryboje matome, kad jis nekvieta tikinčiųjų keisti konfesijos, o kalbėjo apie bendradarbiavimą ir vienas kito papildymą, panaudojant šimtmečiais sukauptus dvasinius lobius skelbiant Dievo karalystę ir žmonijos išganymą per Kristaus asmenį. Tikintieji turi plėsti savo pasaulėžiūrą, o ne laikytis principų, kurie trukdo ją pildyti.

3. A. Menio bendradarbiavimas su katalikais

Ekumeninio bendradarbiavimo poreikis Aleksandriui Meniui atsirado studijuojant patristiką, kai jam buvo 17–18 metų. Savo autobiografijoje jis rašė: „Mačiau, kad prie tikėjimo artėti pradeda vis daugiau išsilavinusių žmonių,

t. y. tie, kurie geba savarankiškai mąstyti. Taigi kunigui būtinos visos įmanomos priemonės. Čia tikrai neįžvelgiau jokios „taktikos“ ar „propagandos“ (Мень, 2007, c. 85). Galutinai A. Menio ekumeninės pažiūros susiformavo apie 1958 metus. Tam įtakos turėjo V. Solovjovo darbai ir popiežiaus Jono XXIII, padariusio didelę įtaką ekumeninio judėjimo pradžiai Katalikų Bažnyčioje, asmenybė. Pagrindiniai šaltiniai studijuojant Katalikų Bažnyčią tuo metu buvo visa antireliginė literatūra, kuri tuo metu sudarė pagrindinę religinės literatūros dalį Sovietų Sąjungoje. Vėliau, kai atsirado objektyvesnių šaltinių, A. Menis pamatė, kokia kūrybiška erdvė atsiveria studijuoti Katalikų Bažnyčios mokymą.

Yra žinoma, kad Aleksandras Menis su savo šeima atvykdavo į Lietuvą ir bendraudavo su tėvu Stanislovu (kun. Algirdu Mykolu Dobrovolskiu (Norvilienė, 2002)). Įkvėptas jo dvasingumo ir atvirumo tėvas Aleksandras ragindavo savo dvasios vaikus išnaudoti vasaros atostogas poilsiui prie Baltijos jūros, kartu pasisemti dvasingumo iš šio lietuvių pranciškonų vienuolio. Šio bendravimo vaisiai nežinomi, bet tai puikus slaptų ekumeninių susitikimų pavyzdys, siekiant puoselėti krikščionybės vienybės klausimą, kartu užtikrinti tikinčiųjų saugumą.

Rusijoje Aleksandras Menis bendraudavo su prancūzų katalikų kunigu Žaku Levu, kuris atvykdavo į Maskvą ir organizuodavo Biblijos seminarus tiesiog butuose. „Tėvas Aleksandras žinojo, kad Žako neturėjo tikslo atversti žmonių į katalikybę. Atvirkščiai, jis skatino tuos konvertitus, kuriuos sutikdavo, puoselėti savo stačiatikiškąsias tradicijas, kurios buvo vieningos Bažnyčios turtas“ (Аман, 2000). Jie abu manė, kad šiandieninė Bažnyčia turi susitelkti ties vietinių pasauliečių maldos grupelių kūrimu, jų vadovų rengimu. Tikinčiųjų bendravimas ir bendradarbiavimas reanimuoja senosios Bažnyčios gyvenimą ir senąsias problemas. Jie susipažino aštuntajame dešimtmetyje, o tėvas Aleksandras šią veiklą plėtojo jau daugelį metų ir matė teigiamus maldos grupelių veiklos rezultatus.

Aleksandras Menis bendravo ir su prancūzų vienuole seserimi Magdale-na, kuri autobusiuku keliavo po pasaulį ir keletą kartų buvo Rusijoje, kur meldavosi cerkvėse. Apie šio bendravimo smulkmenas niekur nerašoma, bet biografijose šis faktas minimas, kalbant apie A. Menio ekumeninę veiklą.

4. A. Menio bendradarbiavimas su protestantais

Su protestantų bendruomenėmis, konkrečiau su baptistais, Aleksandras Menis susidūrė 1955 metais, kai studijavo Irkutske. Vieną dieną jis aplankė stačiatikių cerkvę ir baptistų bendruomenę. „Kontrastas buvo ryškus. Pustuštė cerkvė, neskoningi paveikslai, nusiminusios senutės, dvasininkas, kurio pamokslas labai trumpas ir labiau priminė politinę informaciją, o baptistų baž-

nyčia sausakimša, daug jaunimo, (...) išgyventas pamokslas, jautėsi bendruomenės dvasia. (...) Mūsų senutės varinėjo lauk, o čia mane priėmė nuoširdžiai, nors aš ir pasakiau, kad esu stačiatikis“ (Мень, 2007, c. 88). Vis dėlto tėvui Aleksandrui buvo sunku pateisinti protestantų atskilimą nuo Katalikų Bažnyčios, o prieštaravimai pačios Bažnyčios viduje jam buvo ne mažiau svarbūs, nei tikėjimo ir ateizmo konfliktas.

1990 metų Velykų proga baptistų bendruomenė organizavo susitikimą Maskvos olimpiniam stadione. Rusų Stačiatikių Bažnyčios hierarchams toks evangelizacijos būdas buvo nepriimtinas, todėl jie atsisakė dalyvauti, vis dėlto Aleksandras Menis jame dalyvavo. „Jis stoji prieš didžiulę minią žmonių (...) ir kalbėjo apie Paskutinės vakarienes slėpinį ir Kristaus pokalbį su apaštalais savo Kančios išvakarėse“ (Аман, 2000).

Reikėtų paminėti Aleksandro Menio ryšius su Taizė bendruomene. Ieškant gyvenimo prasmės į šį kaimelį Prancūzijoje kasmet suvažiuoja tūkstančiai jaunų žmonių iš viso pasaulio. Taizė tapo pasaulinio jaunimo judėjimo centru, bendruomenė pabandė užmegzti ryšį su Rytų Europos jaunimu, nepaisant visų tuo metu buvusių kliūčių. Taigi aštuntajame dešimtmetyje Taizė bendruomenė pabandė užmegzti ryšius su Rusijos krikščionimis, tarp kurių buvo ir Aleksandro Menio dvasios vaikai. Tėvas Aleksandras asmeniškai ėmėsi iniciatyvos užmegzti ryšius, nes jam buvo svarbūs Taizė bendruomenės darbo su jaunimu metodai.

Paskutiniai Aleksandro Menio gyvenimo metai buvo ypač aktyvūs: jis buvo vienas iš Rusijos Biblijos centro, Rusijos Stačiatikių universiteto Maskvoje įkūrėjų, pagrindinis kandidatas į šio universiteto rektorius pareigas, daug bendravo su žiniasklaida ir dažnai kitų konfesijų atstovus vadino „broliais Kristuje“. Tai buvo svarbu ir protestantiškosioms bendruomenėms, nes jie vis rečiau bevardinami eretikais (Солодовник, 2005).

Taigi apžvelgę A. Menio santykius su katalikais ir protestantų konfesijomis matome, kad jie bendradarbiavo pastoracinėje srityje, rengiant ekumeninius susitikimus, sprendžiant pastoracines problemas, ieškant aktyvesnių pastoracinių metodų, kurie pagyvintų parapijos gyvenimą.

5. Rusijos Stačiatikių Bažnyčios požiūris į A. Menio kūrybą ir veiklą

Rusijos Stačiatikių Bažnyčios neigiamą požiūrį į Aleksandro Menio kūrybą ir veiklą lemia minėta antisionistinė nužudymo versija. Paskutiniai šio kunigo gyvenimo metai buvo ypač aktyvūs ne tik veiklos, bet ir viešumo požiūriu. Aleksandras Menis aktyviai duodavo interviu žiniasklaidai, dažnai pasirodydavo televizijoje, todėl akivaizdu, kad ne visiems jo mintys buvo priimtinos. Gaudavo nemažai anoniminių laiškų, kuriuose ypač kritikuotas už

savo veiklą (Мень, 2007, c. 88–90). Kadangi ši žmogžudystės versija buvo, kad tėvą A. Menį nužudė fanatiškai nusiteikę stačiatikiai, svarbu atskleisti Stačiatikių Bažnyčios požiūrį į jo veiklą ir kūrybą.

A. Menio kūrybą labiausiai kritikavo Maskvos dvasinės akademijos profesorius, diakonas Andrejus Kurajevas, ypač pasirodžius jo knygai „Magija, okultizmas ir krikščionybė“. A. Kurajevui nepatiko tėvo Aleksandro palankumas katalikybei, ekumeninio judėjimo palaikymas. „Aleksandras Menis buvo misionierius iš visos širdies. O būti misionieriumi – labai pavojinga. Pas pagonis išėjęs misionierius gali tarp jų ir pasimesti“ (Куряев, 2000). Tačiau misionieriškumas Aleksandro Menio kūryboje kur kas atsargesnis. Pasak Jakovo Krotovo, jei astrologas iš pašaukimo labiau remsis mokslu, jis taps astronomu: „Šis Menio principas padeda Bažnyčiai palaikyti ryšį su išoriniu pasauliu“ (Кротов, 2000). Andrejus Kurajevas teigė: „Kadangi tėvo Aleksandro žmogžudystė įvykdyta anksti ryte, pakeičiui į šventyklą, tai reiškia, kad Dievas pats sustabdė bjaurų nenaudėlį, jog šis nevadovautų niekšiška liturgijai, o jei jį būtų nužudę vėliau, reikštų, kad už tikėjimą“ (Василенко, 2001). Nepaisant kritikos, Aleksandro Menio darbai buvo vertinami ir gerbiami Stačiatikių Bažnyčioje. Maskvos ir visos Rusijos patriarchas Aleksijus II po tėvo Aleksandro nužudymo rašė: „Laiškantis bendražmogiško mąstymo principų, rodos, tik dabar atėjo laikas, kada tėvo Aleksandro, kaip Dievo Žodžio skelbėjo, talentas (...) galėjo išsiskleisti visu ryškumu“ (Алексий II, 2000).

Kai kuriose bažnyčiose vien A. Menio vardo paminėjimas sukelia neigiamą emocijų: „Ekumenistas, eretikas, o jo knygų neskaitėm ir neskaitysim!“ (Куличкин, 2006). Tokį nusiteikimą skleidžia ne stačiatikių dvasininkai. „Dauguma vyskų, ypač vyresnės kartos, gerbia tėvą Aleksandrą ir vertina jo veikalus“ (Куличкин, 2006)

Nužudžius tėvą A. Menį pradėtas jo, kaip šventojo, paskelbimo procesas. Tai taip pat sukėlė įvairių nuomonių bei diskusijų. Ginčiuose dėl A. Menio kanonizacijos, atsiranda raginimų netapyti jo ikonų, nesimelsti į jį, kol nebus kanonizuotas. Pagrindinė kliūtis paskelbti jį šventuoju minima jo nepakankama ištikimybė Stačiatikių Bažnyčiai (Кротов, 2000).

Taigi aptarę Rusijos Stačiatikių Bažnyčios požiūrį į Aleksandro Menio kūrybą ir veiklą, galime daryti išvadą, kad ši asmenybė vertinama prieštaringai. Nors jo kūryba yra vertinama, kyla nemažai kaltinimų, kad A. Menio veikla pėmelyg atvira ir nepakankamai atitinka Stačiatikių Bažnyčios mokymą.

Išvados

1. Aleksandras Menis, rusų stačiatikių kunigas, pamokslininkas, rašytojas, gimė Maskvoje 1935 m., tais laikais, kai 95 procentai bažnyčių buvo uždarytos ir toleruoti tik tie vyskupai, kurie nekovojo prieš tarybinę santvarką. Tada, kai buvo kankinami milijonai žmonių, nepaklusnieji tremiami arba žudomi kaip tautos išdavikai, religinis gyvenimas vyko po grindyje. 1935 metais A. Menio mama kartu su sūnumi pasikrikštijo po grindinėje stačiatikių bažnyčioje. Juos krikštijo kunigas Serafimas Batiukovas, pirmasis A. Menio dvasios tėvas, turėjęs nemažai įtakos jo dvasiniam brendimui.
2. Būsimąjį kunigą ugdė ne sistema, ne mokykla, o žmonės, gyvas bendravimas su jais – jų stebėjimas ir jų mintys. Nors jo biografijose minimas ne vienas žmogus, padaręs įtaką jo tolesniam gyvenimui, apie Serafimą Batiukovą, motiną Mariją ir Borisą Vasiljevą A. Menis kalba kaip apie žmones, kurie buvo jam ypač svarbūs renkantis pašaukimą, o apie Nikolajų Pestovą kalba kaip apie žmogų, kuris suformavo jo ekumenines pažiūras. 1953 metais A. Menis įstojo į institutą (į universitetą įstoti negalėjo, nes tuo metu Tarybų Sąjungoje vyravo antisemitinės pažiūros, todėl žydiška jo kilmė buvo kliūtis studijuoti universitete), kur studijavo biologiją. Jam atrodė, kad studijuojant tiksliuosius mokslus, pavyzdžiui, stebint konkretų objektą mikroskopu, jis galės pažinti dieviškąsias paslaptis.
3. 1990 m. pakeliui į cerkvę A. Menis buvo nužudytas. Nusikaltimas neiširtas iki šiol. Viena žmogžudystės versijų byloja, kad jis galėjo būti nužudytas ne tik dėl to, kad buvo žydas, bet ir dėl savo ekumeninių pažiūrų.
4. Kalbant apie ekumenizmą Katalikų Bažnyčioje šiandien, svarbu pažymėti, kad vykstant dialogui neretai kyla vis naujų sunkumų, kuriuos lemia ne tik įsisenėję skirtumai, bet ir įvairiai susiklosčiusios aplinkybės. Ekumeninis dialogas tarp Rusijos Stačiatikių ir Romos Katalikų Bažnyčių vyksta labai sunkiai. Kaltinti galima daug ką: neįsiklausymą, neįsigilinimą, bet vis dėlto svarbu, kad šios bažnyčios nenutraukė joms sunkiu laikotarpiu pradėtų darbų ir toliau stengiasi bendradarbiauti, vesdamos tikinčiuosius į vienybę Kristuje.
5. Aleksandras Menis savo kūryboje nekviėtė tikinčiųjų keisti konfesijos, tik kalbėjo apie bendradarbiavimą, vienas kito papildymą, naudojantis šimtmečiais kauptais dvasiniais turtais skelbiant Dievo karalystę ir žmonių išganymą per Kristaus asmenį. Tikintieji turėtų plėsti savo pasaulėžiūrą, o ne vadovautis principais, kurie trukdo pildyti Dievo valią.

6. Svarbiausias ekumenizmo aspektas, pabrėžiamas A. Menio kūryboje, yra konfesijų bendradarbiavimas. Kristaus žodžiuose „tegel visi būna viena“, jis išvelgia ne pamokslavimą, o praktinės veiklos skatinimą. Ekumenizmas – tai bendradarbiavimas, galintis praturtinti kiekvieną konfesiją.
7. Pagrindiniai A. Menio šaltiniai studijuojant Katalikų Bažnyčią tuo metu buvo visa antireliginė literatūra, kuri tuo metu sudarė pagrindinę religinės literatūros dalį Sovietų Sąjungoje. Kai vėliau atsirado daugiau objektyvesnių šaltinių, jis pamatė, kokia kūrybiška erdvė atsiveria studijuoti Katalikų Bažnyčios mokymą.
8. Aleksandro Menio ekumeninė veikla su katalikais ir protestantais vyko pastoracinėje srityje, organizuojant ekumeninius susitikimus, sprendžiant pastoracines problemas, ieškant pastoracinių metodų, kurie leistų pagyvinti parapijos gyvenimą.
9. Rusijos Stačiatikių Bažnyčioje Aleksandro Menio kūryba ir veikla vertinama prieštaringai. Nors jo kūryba vertinama, yra nemažai kaltinimų, kad veikla buvo pernelyg atvira ir nepakankamai atitiko Stačiatikių Bažnyčios mokymą.

Literatūra

Assasination of Father Men. (2007). Prieiga internete:

http://www.alexandermen.com/Assasination_of_Father_Men (žiūrėta 2008 m. vasario 20 d.).

Kazakevičius, A. (2005). *Rusų išeivijos ir knygų mainų projekto literatūros platinimas Rytų Europoje 1950–1990 metais*. Prieiga internete: www.leidykla.vu.lt (žiūrėta 2008 m. vasario 20 d.).

Laukaitytė, R. (2003). *Stačiatikių Bažnyčia Lietuvoje XX amžiuje*. Vilnius.

Men, A. (1996). *About Christ and the Church*. Crestwood.

Menis, A. (1997). *Žmogaus Sūnus*. Vilnius.

Norvilienė, V. (2002). Paberžė tebelaukia tėvo Stanislovo. *XXI amžius* 7 (1014).

Vorgimlcr, H. (2003). *Naujasis teologijos žodynas*. Kaunas.

Алексий II.6 (2000). *Письмо Патриарха Московского и всея Руси Алексия после убийства протоиерея Александра Меня*. Prieiga internete: <http://www.vchi.net/men/aleksy.html> (žiūrėta 2008 m. liepos 7 d.).

Аман И.6 (2000). *Отец Александр Мень. Христов свидетель в наше время*. Москва. Prieiga internete: <http://www.alexandrmcn.ru/books/aman/aman03.html> (žiūrėta 2008 m. vasario 10 d.).

Бычков, С. (1996). *Хроника нераскрытого убийства*. Москва. Prieiga internete: <http://www.alexandrmen.ru/books/bychkov/bych02.html> (žiūrėta 2008 m. vasario 20 d.).

Василенко, Л. (2001). *За что ненавидят отца Александра Меня*, Prieiga internete: <http://www.vchi.net/men/vasilenko2.html> (žiūrėta 2008 m. vasario 20 d.).

- Еремин, А. (2001). *О. Александр Мень. Пастырь на рубеже веков*. Москва. Priciga internete: <http://www.vehi.net/men/eremin/03.html> (žiūrėta 2008 m. balandžio 3 d.).
- Кротов, Я. (2000). *Что написано топором*. Prieiga internete: <http://www.vehi.net/men/krotov2.html> (žiūrėta 2008 m. liepos 7 d.).
- Куличкин, А. С. (2006). *Правда ли, что о. Александр Мень – еретик?* Prieiga internete: http://serafim-sarovski.narod.ru/aleksandr_men_statja1.html (žiūrėta 2008 m. rugpjūčio 13 d.).
- Кураев, А. (2000). *Александр Мень: потерявшийся миссионер*. Prieiga internete: <http://www.nefedor.com/cgi-bin/nph-mgw.cgi?MGWDB=NEFEDOR&MGWAPP=Search&REQ=WriteArticle&Article=161> (Žiūrėta 2008 m. balandžio 7 d.).
- Мень, А. (1992). *История религии*, т. 6. *На пороге Нового Завета*. Москва.
- Мень, А. (2006). *Письмо об экуменизме и прозелитизме*. Priciga internete: <http://yarcenter.ru/content/view/929/51/> (žiūrėta 2008 m. birželio 25 d.).
- Мень, А. (2007). *О себе...* Москва.
- Солодовник, С. (2005). *Отец Александр Мень: Вера должна выплескиваться вовне*. Prieiga internete: <http://www.interfax-religion.ru/?act=radio&div=169> (žiūrėta 2008 m. birželio 17 d.).

ECUMENISM CONCEPTION IN CREATION OF ALEXANDER MEN

Arvydas Ramonas, Ernestas Butikis

Summary

Alexander Men – one of the most famous Russian biblical analyzer, religion historian, preacher, divine, whose creation has more rally points than discriminating ones and who exhibited amiability to ecumenical movement not only via his ideas but his way of life as well. His works are popular not only among the orthodox, but the catholic and other Christian confessions exactly because of his candidness. So, when speaking about the Christian solidarity, it's important to dip into the thoughts of Russian orthodox theologian and his ideas exactly, that attract thousands of Christians to read his books and articles. In the works and activity of Alexander Men there is no lack of ecumenical ideas which can be of service to develop the interlocution of Russian Orthodox and the catholic churches.

Alexander Men was born in Moscow, 1935 January 22nd, the time when 95 percent of churches were closed, and bishops were tolerated only if they didn't contend against the Soviet Union. A. Men was born in the family of Jewry. In the 1947 he decided to become the orthodox priest and met the inspector of Moscow Spiritual Academy, who advised him to finish studies first. Alexander Men finished school in a few years after the death of Stalin in

1953. That very year he entered the institute (he couldn't study at the university because of the Jewry origin, seeing that as the anti Semitic creed was dominating in the Soviet Union), and studied biology. In 1955 the institute was closed and the faculty was relocated to Irkutsk. In that period he not only studied biology but also deepened his knowledge in the field of theology and wrote two tomes of "Religions history" and a book "What does Bible speak about and what does it teach". Also he was interested in the works of St. Francis de Sales, which were ecumenical themselves though there wasn't a word about ecumenism as movement. Mostly he was fascinated with thoughts that theological questions may be solved with love, but not a gun. In 1956 he married Natalija Grigorenko, a girlfriend from the institute.

After the expulsion from the institute, in 1958 A. Men took holy orders of deacon and later started studying in Leningrad seminary. In 1960 he graduated the seminary and was ordained and was appointed to Alabin village situated 50 km far away of Moscow. In summer of 1970's he was removed to Novaja Derevnja, where he was vicar all the time, and in 1989 he was appointed parson. He performed the mission to the last exactly in this parish. In 1990 on the way to the church A. Men was killed with an axe to the head. A. Men in his works wanted to show that in the very first Christian ages the Western and the Eastern Churches, despite all the ructions and problems, in very truth complemented each other and created two mighty cultures. Psychological inadmissibility and the differences of liturgical forms were the sticking points of the two Churches. What concerns the cooperation of different confessions, according to Father Alexander, the developmental regularity of Western and Eastern Churches was the same: there was unity at first, then cleavage followed, and solidarity was the last point and the progeny may be seen now, though it is more apparent in theoretical field than in practical one. The main aspect of ecumenism, which is stressed in the works of Alexander Men, is practical cooperation of confessions. In the Christ words "let the whole be united" (John 17, 21), he envisages not the preachment, but the development of practical activity. Ecumenism – it's the cooperation that must enrich every confession. Alexander Men was fond of Catholicism, but he remained loyal priest of Russian Orthodox Church and never thought of crossover to Catholicism. However, he regarded the Pope primacy as legal because it was the tradition of Western Christianity that from the very first ages of Christianity differed from the traditions of Eastern Church. It's important to signify that Father Alexander didn't tolerate the crossover from one Christian confession to other, he thought that inter confessional problems couldn't be solved through suchlike crossovers. Also he pointed out that alive catholic centers were situated not in Russia but in Baltic countries and the

crossover to Catholicism in Russian area would inhibit them from being active in religious life, because they make only minority and intensive intrusion into life of spiritual communities would inhibit the fold to organize regular meetings that are fundamental in religious life.

Alexander Men ecumenical action with Catholics and the evangelic were in pastoral sphere, while organizing ecumenical meetings, dealing with pastoral problems and looking for more active pastoral methods which could enliven congregational life. In Russian Orthodox Church the works of Alexander Men is assessed very discrepantly. Although his work is appreciated, a lot of accusations upspring, that his action was too straightforward and not faithful enough to the teaching of Orthodox Church.